

Tohle je Lustigova škola, ty bejku

DANA EMINGEROVÁ

Sedíme v Divadle Dobeška a čekáme na Arnošta Lustiga. Je 23. června 2006. Na stole v deskách před sebou máme domácí úkoly z minulé hodiny tvořivého psaní: bajku s poučením a vybraný citát z Arnoštovy spisovatelské bible – Aristotelovy Poetiky. Mistr už má deset minut zpoždění. To se ještě nikdy nestalo.

Na semináři nás je dvanáct. Třeba cudná Markétka, která píše nejněžnější poeticko-erotické povídky. Nebo Vendula z Plzně, která Arnoštovi vždycky přiveze mísu buchet. Z kluků je literárně nejnadanější budoucí spisovatel Jarin a velmi sečtělý kolega Petřík. Jen bůh ví, proč právě jemu říká Arnošt vždycky jen příjmením.

Konečně se Arnošt objeví ve dveřích učebny. Má na sobě modrou košili a kolem krku barevný šátek.

„Petříku, ty bejku, objednej mi na baru ďábelskej toust!“ prosí a vysvětluje, že přijíždí na seminář bez snídaně přímo ze středo-české nemocnice. Nepřetržitě kýchá a omlouvá se: „Já nejsem nastydlej, jen mě strašně šimrá v nose. Stříkali mi tam ve špitále nějaký umrtvení, abych mohl vyšetřit, jak jsem zevnitř prožranej. Ale to bude hned dobrý, jen co se trochu vzpamatuju tady těmi skvělými buchtami.“ nacpe si do každé ruky dva moučníky od Venduly a s plnou pusou se rozplývá: „Vendulo, ty potvo-ro báječná, tvé buchty jsou jak Casanovův sen! Za takové se ti podepíšu i na prsa!“

Chechtáme se. „Prej mám raka.“ Pořád se chechtáme. Všichni kromě Jarina, kterému právě zvoní pracovní mobil.

Daň za dlouhověkost

Arnošt působí hrozně komicky, a jako by vyprávěl další anekdotu, líčí: „Nevyvolává to ve mně neklid, spíš takovou srandu. Řekli mi to včera. To jsem byl ještě vydešeněj, protože když ti objeví, že máš rakovinu, tak hned myslíš, že natáhneš bačkory. Ale je rozdíl mezi karcinomem a nádorem lymfatickým, což

mám já. Lymfom se dá léčit. Kdyby to byl karcinom, tak prý za čtyři neděle nashle v nebi...“

Nevěřicně se po sobě rozhlížíme, zatímco Arnošt uvolněným tónem pokračuje: „Dostanu chemoterapii, takže budu úplně zblblej. Říkal jsem doktorovi, že musím učit, že mám třídu. A on na to: ‚No, spíš budete zvracet než učit.‘ Doktoři jsou strašně cynici. To je sranda, co?“

Směje se jen Arnošt a Jarin, který nedával pozor, protože telefonoval. A jak jsou oba v ráži, Jarin povídá: „A Arnošte, znáte to, jak si chlap stěžuje u lékaře, že ho bolí na hrudi? Doktor si pacienta poslechne a povídá: ‚Zkuste si dávat na prsa drny.‘ ‚To pomáhá?‘ diví se chlap. ‚Ne, ale zvykejte si.‘“

„Teda, hele, pocem, ty seš děvka,“ rozehrá se Arnošt. Pak se rozhlédne po ztuhlém auditoriu: „Tváříte se jak shromáždění křesťanských panen před kremací zesnulého papeže... Já si říkám, vždyť už jsem žil dlouho, tak jednou to musí skončit. Nejdřív ale skončím s vaší třídou kurz. Tak kdo nám dnes přečte svou bajku?“

Nikdo není schopen slova.

„Víte, co si říká slepice, když ji honí po dvoře kohout? Ještě jedno

kolečko, aby si nemyslel, že jsem moc povolná...“

Mlčíme.

„Heleďte, vždyť já už jsem tolikrát koukal smrti do očí, tak proč zrovna teď bych z toho měl nadělat? Rakovina je daň za dlouhověkost, ale lékaři už ji dovedou porazit. Jsem dítě štěstěny. Přežil jsem i Mengeleho. Byly čtyři hodiny ráno, když jsme přijeli do Osvětimi. Na rampě vystoupilo pět tisíc lidí. Viděli jsme komíny, ze kterých šlehal oheň. Myslel jsem, že jsou to fabriky... Když se mě doktor Mengele ptal na povolání – potřeboval z nás vybrat deset procent dělníků na práci – smál jsem se: ‚Mám devět řemesel a desáté bídu.‘ Mengele mi odpověděl také úsměvem a přiřadil mě mezi dělníky, zatímco mého tatínka poslal na smrt. Já pro tátu schovával cigarety. Dal jsem jí

VEČNÝ OPTIMISTA

Arnošt Lustig se nenechal ničím zlomit. Dokázal přežít koncentrák a dělal si legraci i z toho, že trpí rakovinou.

FOTO: DAVID PORT, MF DNES

Živel Lustig: Jak se píše kniha

Spisovatelka Dana Emingerová chodila na seminář tvořivého psaní, který pořádal Arnošt Lustig. A napsala o tom knihu, v níž se mísí anekdoty a životní filozofie známého autora. Výňatky z ní najdete v jejím článku. Přesně podle Lustigova hesla, že literatura nesmí být nuda.

Jeho **KURZY PSANÍ** byly směsicí životních mouder mixovaných se smrští sprostých vtipů. Dokud letos jeden z neúspěšnějších českých spisovatelů Arnošt Lustig nezemřel. Mezi jeho žáky byla i Dana Emingerová a o hodinách s ním nedávno vydala knihu.

Jirkovi Fischlovi. Měl desetiletého bratra Milánka. „Čoveče, tak Milánka teď pálej,“ svěřoval mi. Dívali jsme se spolu na komín, nad kterým se vznášeli v sazích tí, které jsme milovali. A utěšovali jsme se, jestli to třeba není všechno jen švindl, že nás chtějí vystrašit. Představovali jsme si, že pod komíny jsou ukryté továrny a podzemní tunely a chodby, kterými lidé vycházejí někde na odvrácené straně... A teď už, Petříku, přečti svou bajku! Jak se jmenuje?“

„Proč smrdí tchoř,“ začíná Petřík.

Literární lejno

„Seděli u ohně vlk, zajíc, sysel, kuna a tchoř. Tchoř odešel dělat svou špinavou práci. Leštil latríny a všichni kamarádi ho pomlouvali: ‚Fuj, špinavé záchody bych nikdy neleštil.‘ Když se tchoř vrátil a smrděl, zvířátka nad ním ohrnovala nos ještě víc: ‚Tchoři, proč jsi pořád tak posranej?‘“

Pak uplynulo několik hodin a vlk dostal hlad. Tchoř páchl tak silně, že k sežrání rozhodně nebyl. Odesl to zajíc a sysel. Nato příběh medvěd. Roztrhal vlka, zakousl kunu a slitoval se pouze nad tchořem, protože pilně čistil záchodové mísy. To mu zachránilo život, ale zůstal navždy posranej.

Poučení: Je otázka, zda si zachránit život, ale zůstat navždy posranej, nebo zůstat sice posranej, ale zachránit si život.“

„Hele, pocem, bejku, to je strašná bajka,“ směje se Arnošt a obrací se na Markétku. „Tak co tomu říkáš, ty erotická dračice? Nevadí ti – ale já se jenom ptám – jak se v textu čtyřikrát opakuje slovo posranej?“

„Připadá mi to infantilní,“ culí se Markétka. „Já bych to určitě opsala. Třeba: tchoř smrděl, jako by se pokadil.“

„Když řeknu kámošům v hospodě: ‚Pánové, já jsem se pokakal‘, pomyslí si, že jsem onemocněl,“ odmítá Petřík.

„Jenže literatura je něco jiného,“ vrtí hlavou Arnošt. „V povídce má sprostý výraz šokovat. I Karel Čapek si lámal hlavu, jak v literatuře používat lidovou češtinu, když se to v ní hemží hrubými výrazy. Nakonec došel k závěru, že když řekneš desetkrát za sebou ‚hovno‘, nemůžeš nikoho šokovat. Čapek doporučuje psát sprostá slova v poměru jedno ku tisíci, protože literatura má zjemňovat duši člověka,“ vypráví Arnošt a zdůrazňuje, že podle Aristotela není ušlechtilá mluva v literatuře směšná.

„Třeba Hemingway má dialogy, které se dají jedinečně číst. Kdybyste je chtěli zopakovat holce v posteli, začala by se smát a ztratila by chuť na sex. Takže musíme být v používání vulgarismů opatrní, což mi připomíná ten fór, jak jde chlap na středisko a v kartotéce mu vysvětlují: ‚Pan doktor Munda na vás čeká v ordinaci ve čtvrtém patře, ale prosím, nesplete se.‘ ‚No, co bych se pletl?‘ ohrazuje se pacient. Stoupá do čtvrtého patra, na každém schodě si opakuje: ‚Doktor Munda, Munda.‘ Když dorazí do čekárny, vyjde sestra a povídá: ‚Co byste si přál?‘ Chlap se zarazí a pak vyvrhne: ‚Je tady doktor Míča?‘“

Chlapi se řehtají jako blázni, zatímco prostořeký univerzitní profesor si zvědavě přeměřuje jednu potenciální literátku po druhé.

STUDENTI A KANTOR Těto skupině vštěpoval Arnošt Lustig své literární figle i životní filosofii. Autorka článku sedí ve spodní řadě druhá zprava. FOTO: ARCHIV AUTORKY

v lesíku pod okny. Po chvíli kývne na otrhané a povídá: „To takhle jednou přistane v parku na Dobešce Ježíš Kristus a chce vědět, jak to fičí na zemi. Uvidí v houšti támhletoho bezdomovce, co bafá marihuanu, a zdvořile se zeptá: ‚Dobrý muži, smím si přisednout k tvému ohníčku?‘ Otrhanec povídá: ‚To víš že jo. Udělej si pohodlí a jednu si ubal.‘

na předloktí: ‚Hitler byl svině, ale čísla vybral dobrý.‘“

„Hele, pocem, ty pse, to je hroznej fór. Přesto tě za odvalu říct tenhle vtip osobně chválím, i když by nás za něj židovská obec vydělila a už nikdy by mě nepozvali na macesy,“ povídá Arnošt a pak dodá: „Já kdybych vyhrál deset milionů, jeden bych si nechal na penzi a zbytek bych rozdál. Peníze můžou člověka zničit. Proto bych nechtěl být moc bohatý. Ale taky ne chudý. S penězi to totiž není tak dobrý jako bez peněz špatný...“

V tu chvíli zazvoní mobil.

„A je to tady! Židovská obec!“ řekne Arnošt tónem, jako by Boží oko právě prohlédlo jeho bezbožnou duši.

„Haló, bezva, perfektní, na besedu přijdu,“ praví spisovatel. A když telefon položí, vysvětluje nám, že své hříchy vůči židovské obci musí napravovat literárními podvečery s babičkami. „Vždycky za mnou přicházejí a chtějí podpisy. No, nemohu stažením říkat, že se jim podepíšu i na prsa, ale i tak je to tam pokaždé krásný,“ spokojeně vydechne a nažene nás do učebny, abychom probrali spisovatelskou etiku.

Hranice etiky

„Egon Erwin Kisch doporučuje nepsat o živých a říká: ‚Pište jen o těch, kteří se nemohou bránit.‘ Anebo jim dejte jiná jména! To je důležitá rada.“

„A kde je hranice autorské etiky?“ zajímá Jarina.

„To říkal už Herakleitos, bezvadný chlápek, že výsledek se rodí z konfliktu. Ty zvažuješ, co tomu řekne maminka, pan řídící, tvůj rabín – to je normální proces... Ovšem nako-

nec ty jako autor rozsoudíš, co napíšeš, protože v povídce ty jsi ten bůh, co si vytváří svoje nový nebe. A při tom musíš bejt odvážnej, to je úděl spisovatele. My pokorně sloužíme jen dvěma pánům. Prvním je ta věc, kterou píšeme. Druhým je čtenář... A teprve úplně nakonec můžeš přemýšlet, jak svým psaním potěšíš milenkou – a bude povolnější – či zda náhodou nenaštveš pana faráře. Jednou mi v nakladatelství Mladá fronta udělili cenu za Démanty noci a já jsem vzal s sebou maminku na slavnostní čtení. Když zaslechla příběh naší rodiny, hněvala se. ‚Vždyť babička nikdy nevzala pivo do pusy!‘ hubovala mě. Já jsem totiž do povídky potřeboval babičku, která se opije černým pivem. ‚Bábo, to je fantazie, fikce,‘ vysvětloval jsem. A ona říkala: ‚Jakmile je to napsané, tak je to pravda...‘ V Texasu jsem potkal slavistu, který už třicet let studuje rukopisy Tolstého. Ten přiváděl k šílenství své příbuzné, protože všechno, co o nich věděl, dal do svých knih – proto jsou tak tlustý,“ podotkne Arnošt.

„Ale zaměňoval to. Když zjistil, že neteř má určité vlastnosti, dal je bratranci, bratrancevy příběhy připsal strejdovi, takže s ním nikdo v rodině nemluvil. Cokoliv zaslechl, strčil do svého psaní. A pořád to měnil. Ten chlápek v Texasu to sleduje, aby napsal knihu, jak pracoval Tolstoj. Jeho Vojnu a mír či Annu Kareninu obdivuje už několik generací čtenářů a nikoho z nich, až na pár literárních badatelů, nezajímá, koho svým psaním ruský klasik popudil. A teď běžte domů a pište! Psaní je senzace, která dává životu smysl!“

d.emingerova@seznam.cz

Úděl autora

Ty jako autor rozsoudíš, co napíšeš, protože v povídce jsi ten bůh, co si vytváří svoje nový nebe. A musíš bejt odvážnej.

„Markétka je pobouřená. Táhleta potvora se jen culí. A ty nic neříkáš, protože dobře znáš mužské,“ mrkne na Vendulu a přidá, že Dante Alighieri už ve 13. století, když ho básnická ušlechtilost omrzela, napsal tisíc sonetů o kundě. Udělá dramatickou pauzu a vydechne: „A proč ne?! Vždyt to je to nejkrásnější místo na světě, kolem kterého se všechno točí.“

Rakovina je zcela zapomenuta a literární kurz běží na plné obrátky jako obvykle.

„Takže, Petříku, v případě tvé bajky bych se přikláněl k jemnějším výrazům, ačkoliv každý má právo, na co chce. Ovšem nakonec o autorovi rozhodne čtenář. Buď si knížku přečte, anebo ji odloží a příště už si od toho spisovatele nic nekoupí.“

Vandráci v kroví

O přestávce Arnošt pozoruje z divadelního baru dva vandráky kouřící

Kristus vdechne, vyfoukne a řekne: ‚Já jsem dneska nákej nezdvofilej – ještě jsem se nepředstavil. Jsem Ježíš Kristus.‘ Bezdomovec na něj koukne a blaženě zašeptá: ‚To je síla, co?‘“

„Za tohle by vás pan farář v kostele asi nepochválil,“ ozve se muž za barovou kasou. „Pane Lustigu, slyšel jsem, že učíte, jak pro spisovatele nic není tabu. Platí to i na fóry o Židech?“ ptá se a Arnošt kývne, že židovské vtipy miluje.

„Babička v Německu vyhraje osm milionů,“ spustí barman. „Novináři se jí ptají, co s tolika penězi bude dělat. ‚Mám tři vnoučata, postavím jim domy.‘ Novináři namítají, že stále dost peněz zůstává. ‚Koupím jim pořádný auta.‘ Stále ještě nejméně milion přebývá. ‚Tak postavím pomník Hitlerovi.‘ Novináři nechápou: ‚Vždyt jste Židovka, ne?‘ Babička vyhrne rukáv a ukáže vytetované číslo